

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา

ชฎานนท์ ฤกษ์กุลบุตร^{1*}

รับบทความ 25 กุมภาพันธ์ 2562 ตอรับบทความ 8 สิงหาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา” มีวัตถุประสงค์เพื่อเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 และเพื่อทดแทนคุณแผ่นดิน ด้วยการน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบการพัฒนาให้บังเกิดผลต่อสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามกรอบแผนระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (2551-2565) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ยึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผลวิเคราะห์ การนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นไปตามกรอบแผนการพัฒนาอุดมศึกษาและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยการนำไปพัฒนา ให้เป็นไปตามพันธกิจหลักทั้ง 4 ด้าน คือ คน งาน เป้าหมาย และองค์กร สรุปศาสตร์พระราชามาเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาที่สามารถพัฒนาในทุก ๆ ด้านได้อย่างลงตัว ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย นวัตกรรม โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา พร้อมกับพัฒนาคนให้มีทักษะความรู้ รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรมให้เป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นสังคมคุณภาพ เพื่อพร้อมต่อการก้าวทันกระแสโลกอย่างไม่ประมาท คือ การรู้จักพอประมาณ มีเหตุ มีผล รวมถึงมีภูมิคุ้มกันที่ดีพอ และไม่ละทิ้งการพัฒนาองค์ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตให้มีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

คำสำคัญ : ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

* ผู้ประสานงานหลัก : tonwasna2556@gmail.com

King's Wisdom for the Development in Higher Education Institution

Chayanon Kunthonboot^{1*}

Received 25 February 2019; Accepted 8 August 2019

Abstract

The article “King’s wisdom for the development in higher education Institution” aims to follow in the footsteps of the King Bhumipol Aduyadej, Rama 9 and to be grateful for the mother land the application the King’s wisdom to be framework for the development in higher education plan in accordance with the 15 years long-term plan No. 2 (BE 2551-2565) and the National Economic and Social Development Plan No. 12 (BE 2560-2564) which adheres to the guideline “philosophy of sufficiency economy.” The results of the analysis of the King’s wisdom in accordance with the framework of the Higher Education Development Plan and the National Economic and Social development Plan for the development of four main missions: men, working, goals, and organization. Summary, King’s wisdom is a science of development that can be develop in every area perfectly in science, technology, research and innovation by focusing on people as the center with developing people to have knowledge, skill, social responsibility with ethics and morality to be a perfect person in order to be ready to live in a modern world and world trend which being aware of moderation, reasoning and having good self-immunity and not abandoning the cultivation of morality as well as being able to live happily and living together in peace.

Keywords : King’s Wisdom; Higher Education; Philosophy of Sufficiency Economy

¹ Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

* Corresponding Author : tonwasna2556@gmail.com

บทนำ

บทความนี้ เขียนขึ้นเพื่อนำเสนอศาสตร์พระราชาราชของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 หลักการทรงงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนไทย มีความละเอียดรอบคอบและควบคุมในทุก ๆ มิติ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในทุกองค์การ จึงขอนำเสนอศาสตร์พระราชามาเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทและนำไปปฏิบัติเพื่อทดแทนคุณแผ่นดินและเพื่อให้เกิดผลต่อสถาบันการศึกษา และเพื่อเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ยึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เกิดบูรณาการในทุกมิติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) และแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยยึดเป้าหมายอุดมศึกษาตามกรอบแผนระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (2551-2565) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2556)

จากลักษณะงานสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีลักษณะงานเฉพาะ ตามบริบทและความแตกต่างตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ที่มีภารกิจสำคัญยิ่งต่อสังคมประเทศในการผลิตและพัฒนากำลังคน พัฒนาองค์ความรู้ บริการวิชาการและการวิจัยแก่สังคมและอื่น ๆ อีกมากมาย ที่เป็นสิ่งสะท้อนความเชี่ยวชาญของสถาบันนั้น ๆ ดังนั้น การจัดการศึกษาแบบองค์รวม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแผนการศึกษาระดับอุดมศึกษาและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ที่ยึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เมื่อนำมาผสมผสานการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งระบบ ด้วยการน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาครั้งนี้

“...สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาก็ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนล้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด ผู้มีหน้าที่ที่จัดการศึกษาทุก ๆ คนจึงต้องถือว่า ตัวของท่านมีความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองอยู่อย่างเต็มที่ ในอันที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เที่ยงตรง ถูกต้อง สมบูรณ์โดยเต็มกำลัง จะประมาทหรือละเลยมิได้ เพราะถ้าปฏิบัติให้ผิดพลาดบกพร่องไปด้วยประการใด ๆ ผลร้ายอาจเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมและประเทศชาติได้มากมาย ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันสร้างเสริมรากฐานชีวิตอันแข็งแรงสมบูรณ์ให้แก่เยาวชน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความรู้ความฉลาด สำคัญที่สุด จะต้องฝึกฝนอบรมให้รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักตัดสินใจด้วยเหตุผล และรู้จักสร้างสรรค์ตามแนวทางที่สุจริตยุติธรรม...” (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2549)

ที่มา: พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลฯ ณ ศาลาดุสิตาลัย วันจันทร์ที่ 27 กรกฎาคม 2524

วัตถุประสงค์

1. การน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบการพัฒนาสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยการประยุกต์และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่และพันธกิจหลักทั้ง 4 ด้าน เพื่อเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทในหลวงรัชกาลที่ 9 และเพื่อทดแทนคุณแผ่นดิน
2. เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนตามแผนการพัฒนาระดับอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (2551-2565) และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการศึกษา

โดยการน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา เพื่อพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบของสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีเป้าหมายและพัฒนากระบวนการทำงานที่ดี ตามกรอบแผนการพัฒนาระยะยาว ฉบับที่ 2 ด้วยการประยุกต์และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่มีองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาอยู่ 4 ส่วน คือ 1. การพัฒนาคน 2. การพัฒนางาน 3. การพัฒนาเป้าหมาย 4. การพัฒนาองค์การ ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรที่มีบทบาทหลักในการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งพัฒนางานด้านวิชาการ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นการสร้างความรู้ใหม่ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมไปถึงการเป็นผู้นำที่วิเคราะห์ได้และปฏิบัติได้บนฐานทรัพยากรภูมิสังคม เป็นแหล่งความรู้ที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนของชาติ ที่จะส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมประชาคมอาเซียน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การรู้จักพอประมาณ มีเหตุ มีผล รวมถึงมีภูมิคุ้มกันที่ดีพอ และไม่ละทิ้งการพัฒนาองค์ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม

สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา (Higher Education Institution)

สถานศึกษา หมายถึง หน่วยงานตามกฎหมายที่มีหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นของภาครัฐหรือภาคเอกชน เช่น โรงเรียน สถาบัน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ ส่วนอุดมศึกษา มีรากศัพท์มาจากศัพท์ภาษาบาลี “อฺตฺม” หมายถึง สูงสุด หรือหมายถึง “การเรียนชั้นสูงสุด” ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาหรือกระทรวงศึกษาธิการ และมีรูปแบบสถาบันอุดมศึกษาที่เรียกขานชื่อแตกต่างกันไป แต่มีฐานะเดียวกัน มีศักดิ์และสิทธิในปริญญาบัตตรตามกฎหมายเช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) มีบทบาทหน้าที่ชัดเจนถ่ายทอดทางวัฒนธรรมความรู้ ผลิตและพัฒนากำลังคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์พร้อมสู่สังคม ทำการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนางานองค์ความรู้ใหม่ ๆ สู่สังคม ให้บริการวิชาการเป็นแหล่งรวมวิทยาการและนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถหลายแขนง อันเป็นองค์การการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อนำประเทศไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาในที่สุด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2556)

1. การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนากำลังคนในระดับสูงให้กับสังคมประเทศชาติ
2. การวิจัย เพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ
3. การบริการทางวิชาการแก่สังคม เพื่อสร้างสรรค์ จรรโลงให้สังคมเจริญก้าวหน้าและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม โดยใช้วิชาการขั้นสูงเป็นพื้นฐาน
4. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์แห่งชาติไทย

ศาสตร์พระราชา (King's Wisdom)

ศาสตร์พระราชาหรือหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 หัวใจของศาสตร์พระราชา คือ ศาสตร์แห่งการพัฒนา, ศาสตร์แห่งการครองตนเพื่อเป็นแบบปฏิบัติและตัวอย่างที่ดี และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย (องคมนตรี)

ได้บรรยายหลัก 23 ข้อ ในการทรงงานของพระเจ้าอยู่หัวในหนังสือ “ธรรมดที่พ่อทำ ไม่ว่าจะวันนี้ หรือวันไหน หัวใจเรายังคงมีพระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงรักคนไทยมากที่สุด” โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2559)

1. **ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ** ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้องจากเอกสาร จากการสอบถามจากผู้รู้ เจ้าหน้าที่ นักวิชาการหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ให้ตรงตามเป้าหมายขององค์กรหรือตรงตามความต้องการของประชาชน

2. **ระเบิดจากข้างใน** มุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคนและภายในองค์กร สร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความเข้าใจและอยากทำ มีการพูดคุยหรือประชุมร่วมกัน สร้างความพร้อมกับการพัฒนาก่อนออกไปสู่สังคมภายนอก

3. **แก้ปัญหาที่จุดเล็ก** มองปัญหาในภาพรวมและเริ่มแก้ไขปัญหามาจากจุดเล็ก ๆ หรือปัญหาเฉพาะที่คนมักมองข้าม โดยมองไปที่เป้าหมายใหญ่ แต่ลงมือทำจากจุดเล็ก ๆ

4. **ทำตามลำดับขั้น** เริ่มต้นจากการสร้างพื้นฐานที่จำเป็นให้มั่นคงพอสมควรเสียก่อน และจึงเริ่มทำสิ่งจำเป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด

5. **ภูมิสังคม** การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทั้งด้านสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ด้านภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

6. **ทำงานแบบองค์รวม** คิดแบบองค์รวมหรือมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบครบวงจร เพราะทุกสิ่งทุกอย่างมีมิติเชื่อมต่อกัน

7. **ไม่ติดตำรา** ทำงานแบบยืดหยุ่นกับสภาพและสถานการณ์นั้น ๆ “ไม่ยึดติดตำรา” ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของสังคมไทย

8. **ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด** การพัฒนาและการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัดสามารถทำได้ ประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก

9. **ทำให้ง่าย** การคิดค้นคิดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงานการพัฒนา ทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย และที่สำคัญ คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ตลอดจนสภาพสังคมของชุมชนนั้น ๆ

10. **การมีส่วนร่วม** รับฟังความคิดเห็นอย่างฉลาด เพื่อระดมสติปัญญาและประสบการณ์หลากหลาย มาช่วยให้สำเร็จสมบูรณ์ลุล่วงไปด้วยดี

11. **ยึดประโยชน์ส่วนรวม** การปฏิบัติต้องระลึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญก่อนเสมอ ทำเพื่อส่วนรวม เมื่อส่วนรวมได้ประโยชน์เราก็ได้ประโยชน์

12. **บริการรวมที่จุดเดียว** ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เน้นเรื่องการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

13. **ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ** มองธรรมชาติให้ออก ต้องเข้าและใกล้ชิดธรรมชาติ จะแก้ไขธรรมชาติ ต้องใช้ธรรมชาติช่วยเหลือ

14. **ใช้ธรรมปราบอธรรม** นำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มาเป็นหลักแนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ

15. **ปลูกป่าในใจคน** การจะทำการใด ๆ ให้สำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกและให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะลงมือทำด้วยความเต็มใจ

16. **ขาดทุนคือกำไร** การให้และการเสียสละ เป็นการกระทำอันมีผลกำไร คือ ประเทศชาติก้าวหน้า และคนอยู่ดีมีสุข สามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้
17. **การพึ่งตนเอง** เป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้กับตนเองจนสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ และทำให้ไม่ต้องเป็นทาสใคร
18. **พออยู่พอกิน** พออยู่พอกินแล้วจึงพัฒนาต่อยอดต่อไป “เรียบง่ายปฏิบัติได้ผล” เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน
19. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันในตัว เป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาบนทางสายกลาง เพื่อความรอดพ้นและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก
20. **ความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจต่อกัน** ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้ น้อยก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริตและไม่บริสุทธิ์ใจ
21. **ทำงานอย่างมีความสุข** มีความสุขกับงานที่ทำและมีความสุขทุกครั้งในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น
22. **ความเพียร** มุ่งมั่นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำทุกอย่างโดยไม่ย่อท้อ ความเพียร คือ เครื่องมือของความสำเร็จ
23. **รู้ รัก สามัคคี** รู้ปัญหาและวิธีแก้ไข รักในการพิจารณา ก่อนลงมือทำ และสามัคคีร่วมมือร่วมใจ เป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุกล่วงไปได้ด้วยดี

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา (King's Wisdom for the Development in Higher Education institution)

การน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิดในการประยุกต์และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดม อันมีองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาทั้ง 4 ส่วน คือ คน งาน เป้าหมาย และองค์กร ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะยาวฉบับที่ 2 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ฉบับที่ 12 ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

1. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาคน (King's Wisdom for the Human Development)

คนเป็นทรัพยากรมนุษย์และต้นทุนที่สำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ทั้งในด้านกายภาพ และ จิตภาพ เริ่มด้วยการพัฒนาฝึกฝนให้มีความอดทน อดกลั้น มีความรอบคอบ เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารและคณาจารย์ เพราะบุคลากรทั้ง 2 ส่วนนี้ มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อบุคลากรทั้ง 2 ส่วนได้รับการพัฒนาฝึกฝนจนเชี่ยวชาญทักษะต่าง ๆ ในบทบาทหน้าที่ส่วนรับผิดชอบของตน แล้ว ย่อมจะส่งผลดีต่อพันธกิจหลัก 4 ประการของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น ๆ ให้ได้คุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน

- การพัฒนาผู้บริหารทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษานั้น ต้องมีทักษะพื้นฐานเป็นเบื้องต้น ซึ่ง คัทซ์ และคานัน (Katz and Kahn) (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560) ได้กำหนดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นที่ผู้บริหารทุกระดับต้องมี 3 ประการ คือ 1. ทักษะวิชาการ: มีกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติงานในองค์กร 2. ทักษะมนุษย์: การเข้าใจตนเอง

และผู้อื่น 3. ทักษะสังกะป: ที่สามารถบริหารงานโดยองค์รวมและสามารถเชื่อมโยงทุกหน่วยงาน และต้องมีภาวะความเป็นผู้นำ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้เคยกล่าวไว้ว่า “ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติอันพึงมีของผู้นำ ได้แก่ สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งงามอย่างถูกต้องชอบธรรม” (สัมมา ธรรณิธย, 2556) รวมไปถึงผู้นำควรมั่นฝึกจิต (mind training) ให้มีปกติ มีความหนักแน่นและเป็นกลาง ฝึกกระบวนการคิดให้เป็นระเบียบ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะพื้นฐาน มีลักษณะภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล รวมถึงต้องมีความรู้คู่คุณธรรม มีศาสตร์และศิลป์ในการโน้มน้าวจูงใจและการตัดสินใจภายในองค์กรและนำพาองค์กรนั้น ๆ ไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- การพัฒนาคณาจารย์ทางการศึกษา ต้องคำนึงถึงการพัฒนากายที่หลากหลายมิติ คณาจารย์ต้องมีทักษะความรู้ความชำนาญการทั้งในวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพชีวิต มีทั้งศาสตร์ทั้งศิลป์และจรรยาบรรณในวิชาชีพอย่างแท้จริง พร้อมทั้งมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ที่มีให้แก่ นักศึกษาจนเข้าใจได้ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา มุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเช่นกัน โดยน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาคน ดังนี้

1.1 ระเบิดจากข้างใน เริ่มจากบุคลากรในสถานศึกษาที่ต้องตระหนักหรือเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะมนุษย์ (Human Skills) ให้มีความรู้ความสามารถสร้างคุณค่าทั้งรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ต้องสร้างความเข้มแข็ง จากภายในให้เกิดความเข้าใจและอยากทำ เกิดความต้องการที่จะพัฒนาตนเองเสียก่อน และเริ่มต้นด้วยการพัฒนากายใจ เพื่อให้เป็นทั้ง “คนดีและคนเก่ง” สัมกับเป็นบุคลากรสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา รวมถึงการพัฒนาความเชี่ยวชาญที่สะท้อนความเป็นสถาบันการศึกษาของตน

1.2 มีความเพียร มุ่งมั่นในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ มุ่งมั่นในการฝึกฝนตนเองต่อการพัฒนาให้ถึงพร้อมทั้งทักษะวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพชีวิต ซึ่งบุคลากรสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมประเทศ จึงต้องให้รู้เท่าทันวิวัฒนาการของสังคมโลกและมีความพร้อมอยู่เสมอ “ความเพียร คือ เครื่องมือของความสำเร็จ”

1.3 พึ่งตนเอง ควรพึ่งตนเองให้มากที่สุด สร้างกำลังใจให้ตนเอง กล้าเผชิญกับสิ่งที่ไม่ดีในตัวเอง หมั่นฝึกตนเองให้มีความอดทน อดกลั้น ขยัน และไม่ท้อถอยเมื่อเจอปัญหา เป็นการสร้างความแข็งแรงในตนให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองด้วยการขวนขวายเรียนรู้พัฒนาตนเองทั้งกายใจอย่างสม่ำเสมอ

1.4 พออยู่พอกิน ความพอเพียง ไม่โลภมาก ฝึกใจให้พอในความต้องการ ที่มักจะเกิดขึ้นอยู่ในใจตลอดเวลา รู้จักพอเพียงตามอัตภาพ ต้องไม่สร้างหนี้ไม่กู้สหกรณ์ โดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ต้องทำให้เกิดความสมดุลในการดำเนินชีวิตกับการทำงาน เพื่อให้พออยู่พอกินอุมชูตัวเองได้และมีความสุขอย่างยั่งยืน

1.5 มีความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจ ต่อตนเองและผู้อื่น ความซื่อสัตย์จะทำให้เป็นผู้ที่มีความหนักแน่น มั่นคงและเด็ดเดี่ยว และได้รับความเชื่อถือไว้วางใจและความร่วมมือจากทุกฝ่าย “ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริตและไม่บริสุทธิ์ใจ” (บุษกร วัฒนบุตร, พระครูโสภาสนทนทกิตต์ และ พระอุดมสิทธินายก, ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ)

1.6 ทำงานอย่างมีความสุข ท้ายที่สุด ต้องทำงานอย่างมีความสุขกับบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งแต่ละคนก็มีปัญหาที่แตกต่างกันไป การมีความสุขอย่างแท้จริงในชีวิต ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ 2 แบบ

คือ “สุขทางโลก” (โลกียสุข) ความสุขที่เกิดจากการอาศัยวัตถุหรือกามคุณกระตุ้นให้เกิดความสุข เป็นความสุขชั่วคราวที่เกิดจากการได้มากกว่าการมีอยู่ และ “สุขทางธรรม” (โลกุตระสุข) ความสุขที่ไม่อิงอาศัยใด ๆ มากกระตุ้น เป็นความสุขอย่างแท้จริง สุขอันเกิดจากสิ่งที่มีอยู่และไม่มองออกไปนอกตัว (พอใจ ยินดีในสิ่งที่มีอยู่) และเอื้อเพื่อแผ่ไปยังบุคคลอื่น ความสุขที่เกิดจากการให้ จะเป็นความสุขอย่างแท้จริง (ป.อ. ปยุตโต, 2535)

2. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนางาน (King's Wisdom for Working Development)

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนางาน เพื่อการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมตามบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ 1. การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ 2. สร้างสรรค์องค์ความรู้ทางวิชาการ 3. บริการทางวิชาการและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่สังคมและประเทศชาติ 4. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของไทย มีดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้องและเป็นจริงจากเอกสารและการสอบถามจากผู้รู้หรือเจ้าหน้าที่นักวิชาการ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทั้ง 4 ส่วน รวมถึงพันธกิจหลักทั้ง 4 ประการเพื่อการวิเคราะห์และวางแผนได้อย่างถูกต้อง เช่น หลักสูตรเป็นไปตามกรอบแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องต่อความต้องการของตลาดแรงงานและสังคมในสภาวะการณ์ปัจจุบัน รวมไปถึงการสะท้อนความเชี่ยวชาญของสถาบันนั้น ๆ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยเพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและชุมชน เพื่อบริการและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่สังคม ตลอดจนไม่ละเลยศิลปวัฒนธรรมความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นต้น

2.2 ปลุกป่าในใจคน การจะทำการใด ๆ ให้สำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกหรือกระตุ้นจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าเห็นประโยชน์จากสิ่งที่จะทำเสียก่อน เมื่อมีจิตสำนึกและเกิดความศรัทธา เข้าใจถึงประโยชน์ของงาน ก็จะพร้อมใจและเต็มใจที่จะชวนช่วยปฏิบัติงานและให้ความร่วมมือ งานก็จะราบรื่นและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2.3 ไม่ติดตำรา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานด้านการสร้างสรรค์องค์ความรู้ทางวิชาการ ไม่ควรยึดติดตำราหรือทฤษฎีเดิม ๆ จนเกินไป เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในทางวิชาการ นำไปต่อยอดพัฒนาการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการบริการทางวิชาการและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ควรเน้นความสอดคล้องและความเหมาะสมกับชุมชนพื้นที่นั้น ๆ มากกว่าการยึดติดตำรา เป็นการพัฒนาที่มีลักษณะอนุโลมและรอมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคม ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชนและสังคมไทย

2.4 ใช้ธรรมปราบอธรรม นำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักแนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงสภาวะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น ธรรมชาติความไม่รู้ของคน ไม่มีใครรู้และเข้าใจในทุก ๆ เรื่องครบทุกด้าน ทำให้เกิดข้อสงสัยใคร่รู้ จึงเกิดกระบวนการหาคำตอบจากความไม่รู้ไปสู่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น และนำไปสู่การสร้างสรรค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ ๆ ด้วยการทำวิจัยในเรื่องนั้น ๆ รวมไปถึงการบริการทางวิชาการและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่สังคมและชุมชนในบางกรณีบางพื้นที่อาจต้องใช้ธรรมชาติบำบัดธรรมชาติ เช่น การบำบัดน้ำเสียโดยใช้ผักตบ เป็นต้น

2.5 ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ งานด้านบริการวิชาการและพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนและสังคมประเทศ ต้องมองธรรมชาติให้ออก เข้าใจและใกล้ชิดธรรมชาติ การตัดแปลงธรรมชาติหรือสภาพของธรรมชาติมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และเสถียรภาพของชุมชน ต้องระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย ควรคิดพิจารณา

ตามหลักวิชา เหตุผล และความถูกต้องเหมาะสม พร้อมกับจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียงครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน มุ่งใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงทั้งปัจจุบันและอนาคต

2.6 ภูมิสังคม การพัฒนาด้านวิชาการด้านเดียวคงไม่เพียงพอกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในประชาคมอาเซียน จำเป็นต้องพัฒนาและทำนุบำรุงประเพณีวัฒนธรรมความเป็นเอกลักษณ์ของไทยที่มีความต่างให้สอดคล้องกับภูมิสังคมไปพร้อม ๆ กัน อาทิเช่น การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ให้นักศึกษาและบุคลากรเข้าร่วม รวมไปถึงงานบริการวิชาการเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมองค์กรที่ดำรงของสถานศึกษาในพื้นที่นั้น ๆ รวมถึงความสอดคล้องขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของภูมิสังคม เพื่อสร้างความมั่นคงในวัฒนธรรมไทย เชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่น เข้าใจและเป็นมิตรต่อวัฒนธรรมต่างถิ่นต่างชาติ สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และภาษาได้อย่างลงตัว

3. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาเป้าหมาย (King's Wisdom for Development)

การพัฒนาเป้าหมาย คือ กระบวนการที่ดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องมีการวางแผน กำหนดแนวทางหรือออกแบบการปฏิบัติงาน เพื่อให้เห็นเป้าหมายหรือทิศทางที่ชัดเจน รวมไปถึงวิธีการให้บรรลุเป้าหมาย พันธกิจสากลทั้ง 4 ประการ โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การติดตามตรวจสอบ และการสร้างความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ตลอดจนการดำเนินการแก้ไขหากมีปัญหาเกิดขึ้น ดังนี้

3.1 ทำตามลำดับขั้นตอน เริ่มต้นด้วยการพูดคุยหรือประชุมวางแผน นำเสนอผลที่จะเกิดขึ้นกับกิจกรรมหรือโครงการที่จะทำ ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหา จากนั้นดำเนินการไปตามขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การจัดการองค์การ การควบคุม การนำทางและการติดตาม และเริ่มดำเนินการจากเรื่องที่สำคัญและเร่งด่วนหรือที่เป็นรากฐานสำคัญของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะคนเป็นหัวใจสำคัญของกิจการทุก ๆ ส่วนงาน เป็นการสร้างรากฐานสถานศึกษาให้มั่นคงแข็งแรง จากนั้นพัฒนาในส่วนต่อ ๆ ไป ตามลำดับ

3.2 การมีส่วนร่วม การทำงานให้บรรลุเป้าหมายความเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ได้คุณภาพมาตรฐานเป็นไปตามข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันจากทุกฝ่าย ควรให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย รับฟังความคิดเห็นและควรเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายพันธกิจหลักทั้ง 4 ประการ รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการบริหารด้านวิชาการ ด้านการวิจัย ระดมสติปัญญาและประสบการณ์ที่หลากหลายมาช่วยให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จสมบูรณ์อย่างมีประสิทธิภาพตามที่กำหนด

3.3 ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด การดำเนินการเพื่อการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เน้นความเรียบง่ายและประหยัด ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า มีประโยชน์สูงสุดและเกิดผลงานอย่างชัดเจน ประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก การประหยัดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่งใน “ทุกแห่ง ทุกการ และทุกเมื่อ”

3.4 ขาดทุนคือกำไร การดำเนินกิจการใด ๆ ต้องคำนึงถึงงบประมาณ เพราะจะชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษาจะบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ จึงต้องมีการกำหนดเป้าหมายของงานอย่างเป็นรูปธรรมให้พอเหมาะกับความเป็น และพอเหมาะกับอัตรภาพของสถานศึกษากับงบประมาณที่มีอยู่ ในขณะเดียวกัน ต้องเข้าใจด้วยว่า กำไรของ

สถานศึกษา คือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสู่สังคมประเทศ บริการวิชาการและพัฒนาเทคโนโลยี เป็นกิจการเพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติแบบให้เปล่า ฉะนั้น การให้และการเสียสละด้วยการทำให้ประเทศชาติก้าวหน้าและคนอยู่ดีมีสุขสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ ถือว่าเป็น “ขาดทุนคือกำไร”

3.5 ทำให้ง่าย กำหนดกระบวนการทำงานด้วยความอะลุ่มอล่วย ด้วยเหตุด้วยผล การคิดค้นคิดแปลงปรับปรุง และแก้ไขงาน ต้องทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย ทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย รวมถึงงานการให้บริการความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่ายเหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุดที่สำคัญ คือ ต้องสอดคล้องกับวิถีชุมชนที่ดำเนินอยู่และพื้นที่ชุมชนที่สถานศึกษาได้ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ต้องไม่เกิดความรู้สึกอึดอัดหรือยุ่งยากจนเกินไปกับวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่

4. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาองค์กร (King's Wisdom for the Organization Development)

การพัฒนาองค์กร เป็นกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรด้วยการประสานความต้องการบุคคล ในเรื่องของความก้าวหน้าและการพัฒนาเป้าหมายขององค์กร เป็นความพยายามที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนทั่วทั้งองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับภารกิจขององค์กรทุกภาคส่วน (วิเชียร วิทย์อุดม, 2556) เป็นการพัฒนาทั้ง 4 ส่วนและพันธกิจหลัก 4 ประการ โดยอาศัยคนในองค์กรให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล เห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน มีความรู้ รัก สามัคคี และนำพาสถานศึกษาระดับอุดมให้มีคุณภาพมาตรฐาน เป็นไปตามข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา และแผนเศรษฐกิจและสังคมฯ เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล ดังต่อไปนี้

4.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มี 3 คุณลักษณะ คือ 1. พอประมาณ หมายถึง การดำเนินการโครงการต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความพอประมาณ พอเหมาะแก่ความจำเป็น พอเหมาะแก่อัตภาพของสถานศึกษานั้น ๆ รวมถึงการประมาณตน ยอมรับในความรู้ความสามารถของตนว่ามีมาก-น้อยเพียงไหน จะช่วยให้รู้จักการใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเหมาะสมกับงานให้ได้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งยังทำให้รู้จักขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ไม่รู้ เป็นการปรับปรุงส่งเสริมศักยภาพยิ่งขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง 2. มีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจต้องมีเหตุผลตามเหตุปัจจัยแห่งความเป็นจริง ตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันและยอมรับหรือเป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับ 3. มีภูมิคุ้มกัน หมายถึง สร้างภูมิคุ้มกันให้องค์กรมีความเข้มแข็ง สร้างความร่วมมือ ความรู้รัก สามัคคีจากทุกฝ่าย เตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และมี 2 เงื่อนไข คือ มีความรู้คู่คุณธรรม หมายถึง มีความรอบรู้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยมีคุณธรรมเป็นตัวกำกับ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของนักพัฒนาบริหารสถานศึกษา

4.2 ทำงานแบบองค์รวม การพัฒนาองค์กรต้องทำแบบองค์รวม ผู้บริหารองค์กรต้องมีภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองทุกส่วนอย่าง บูรณาการแบบไม่แยกส่วน คิดแบบองค์รวม หรือมองอย่างครบวงจรและสามารถจัดองค์ประกอบทุกส่วนให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ มีแนวทางการแก้ไขอย่างเชื่อมโยงบูรณาการในทุกส่วนงานหรือพันธกิจของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้ง 4 ประการ รวมถึงการจัดการศึกษาแบบองค์รวม คือ การจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงมิติอันหลากหลายของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา การรู้จัก สนุนทรียภาพ และมีมิติอื่นในทุก ๆ ด้าน

4.3 ยึดประโยชน์ส่วนรวม การดำเนินโครงการใด ๆ ต้องระลึกถึงประโยชน์ส่วนรวมขององค์กรเป็นสำคัญก่อนเสมอ พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบที่มีต่อสาธารณะ มีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวม

ของบ้านเมือง สถานศึกษาระดับอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาวิชาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อการพัฒนาให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ หรือเป็นแกนนำการเชื่อมโยงงานวิจัยลงสู่พื้นที่ โดยผ่านกระบวนการบริการทางวิชาการ ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ และการปกครองท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่สังคม เป็นการให้เพื่อส่วนรวม เมื่อส่วนรวมได้ประโยชน์องค์กรก็ได้ประโยชน์ด้วยเช่นกัน

4.4 แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ในการทำกิจการงานใด ๆ ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ เป็นอุปสรรคขัดขวางความสำเร็จ การแก้ปัญหาต้องมองปัญหาในภาพรวม วิเคราะห์ปัญหาที่ผ่านมาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น และเริ่มแก้ไขปัญหาจากจุดเล็ก ๆ หรือการแก้ไขปัญหาในส่วนที่คนอื่นมักมองข้าม เพื่อไม่ให้เกิดการสะสมของปัญหาและกลายเป็นปัญหาใหญ่ในอนาคต

4.5 บริการรวมที่จุดเดียว องค์กรต้องมีความคล่องตัวเพื่อให้ประสบความสำเร็จในสภาวะปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ควรลดขั้นตอนที่สลับซับซ้อนในกระบวนการและทุกภาคส่วน ให้สามารถเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการหนึ่งไปสู่อีกกระบวนการหนึ่งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของบริการ การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ เป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย และให้เกิดการบรรลุเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว

4.6 รู้ รัก สามัคคี การทำงานหรือการอยู่ร่วมกันย่อมมีความคิดเห็นและความต้องการที่แตกต่างกันไป การอยู่ร่วมกันจึงต้องอดทน อดกลั้น ใช้ปัญญาไม่ใช้อารมณ์ โอนอ่อนผ่อนตามกันด้วยเหตุด้วยผล โดยถือว่าความคิดเห็นแตกต่างกันได้ แต่ไม่แตกแยก แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง รู้ รัก สามัคคี รู้ คือ รู้ปัญหาและวิธีแก้ไข รัก คือ รักในการพิจารณาก่อนลงมือทำ และสามัคคีร่วมมือ ร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังในการร่วมกันพัฒนาหรือร่วมกันแก้ไขปัญหามหาอุปสรรค พร้อมกับนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่มีคุณภาพมาตรฐานให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาศาสตร์พระราชากับการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยแบ่งไปตามองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาทั้ง 4 ส่วน คือ คน งาน เป้าหมาย และองค์กร เป็นตามแผนการพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวฉบับที่ 2 และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ ฉบับที่ 12 ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาคน โดยการน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิดทั้งหมด 6 ข้อ คือ ระเบิดจากข้างใน, ความเพียร, การพึ่งตนเอง, พออยู่พอกิน, ความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกัน, และทำงานอย่างมีความสุข การพัฒนาคน มุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันและเข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ การพัฒนาตน ให้เป็นคนดีจึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน เพื่อให้รู้เท่าทันกับปัญหาของสังคมและเพื่อความพร้อมในการดำเนินชีวิตที่ดี มั่นคง และมีความสุข สามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาจิตให้เป็นทั้ง “คนดี” และ “คนเก่ง” สมกับการเป็นบุคลากรสถานศึกษาในอุดมศึกษา โดยมีความเพียรพยายาม มุ่งมั่นในการทำงาน และฝึกฝนตนเอง ดำรงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อตนเองและผู้อื่น อยู่อย่างพอเพียงหรือพออยู่พอกิน หาความสุขจากสิ่งที่มี ที่เป็นอยู่ และแบ่งปันไปยังผู้อื่น

2. ศาสตร์พระราชากับพัฒนางาน ได้น้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิด 6 ข้อ คือ ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ, ปลูกป่าในใจคน, ไม่ติดตำรา, ใช้ธรรมปราบอธรรม, ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ, และภูมิสังคม โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลการพัฒนาทั้ง 4 ส่วน และพันธกิจหลักของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้ง 4 ประการ

อย่างเป็นระบบและถูกต้องเป็นจริง จากนั้นนำไปกระตุ้นปลูกจิตสำนึกหรือการปลูกป่าในใจคนให้เกิดศรัทธาและเห็นประโยชน์ของการพัฒนางานด้านต่าง ๆ โดยไม่ยึดติดตำราหรือทฤษฎีเดิม ๆ มากเกินไป ใช้อรรถรบบรรยากาศคือ นำความไม่รู้ไปสู่การเรียนรู้ให้เกิดกระบวนการที่คนใหม่ ๆ และนำไปสู่การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติเสริมสร้างความสมดุลให้กับชุมชนด้วยธรรมชาติ พร้อมทั้งอนุรักษ์ประเพณีศิลปวัฒนธรรมของสถานศึกษาและชุมชนให้สอดคล้องกับภูมิสังคมนั้น ๆ ให้คงไว้สืบไป

3. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาเป้าหมาย ได้น้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิด 5 ข้อ คือ ทำตามลำดับขั้น, การมีส่วนร่วม, ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด, ชาติพันธุ์คือกำไร, และทำให้ง่าย การดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์พันธกิจหลักทั้ง 4 ประการ การดำเนินการต้องเป็นไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากฐานรากที่สำคัญของสถานศึกษา คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสถานศึกษานั้น ๆ เน้นความประหยัด เรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด และการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาสังคมประเทศถือเป็นการให้เปล่า การให้และการเสียสละเพื่อให้สังคมประเทศไทยเจริญก้าวหน้าจึงถือว่า ชาติพันธุ์คือกำไร และท้ายที่สุดการวางแผนกำหนดแนวทางหรือออกแบบการปฏิบัติงานต้องทำให้ง่าย

4. ศาสตร์พระราชากับพัฒนาองค์การ ได้น้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิด 6 ข้อ คือ ประชัญชาเศรษฐกิจพอเพียง, ทำงานแบบองค์รวม, ยึดประโยชน์ส่วนรวม, แก้ปัญหาที่จุดเล็ก, บริการรวมที่จุดเดียว, และรู้ รัก สามัคคี โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มองทุกอย่างแบบบูรณาการไม่แยกส่วน ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มองปัญหาในภาพรวมแต่เริ่มแก้ไขจากจุดเล็ก ๆ บริการรวมที่จุดเดียว เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ลดความยุ่งยากซับซ้อนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว และสร้างความรู้ รัก สามัคคีในองค์การ

สรุปผลการศึกษา

ศาสตร์พระราชากับพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา (King's Wisdom for the Development in Higher Education Institution) เป็นการน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิดในการประยุกต์และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดม ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ฉบับที่ 12 ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา พร้อมกับพัฒนาคนให้มีทักษะความรู้ รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรมให้เป็นคนที่มีบุคลิกภาพ เป็นสังคมคุณภาพ เพื่อพร้อมต่อการก้าวทันกระแสโลกอย่างไม่ประมาท คือ การรู้จักพอประมาณ มีเหตุ มีผล รวมถึงมีภูมิคุ้มกันที่ดีพอ และไม่ละทิ้งการพัฒนาองค์ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตให้มีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ศาสตร์พระราชาศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งการครองตนและการอยู่ร่วมกัน เป็นแบบปฏิบัติที่ดี เหมาะสมกับการนำไปพัฒนาคน งาน เป้าหมาย และองค์การ เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดการทำงาน ที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพการณ์และภูมิสังคมของประเทศไทยและการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน โดยเริ่มต้นการพัฒนาจากรากฐานของสังคมประเทศ คือ สถานศึกษาทุกระดับชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมในทุก ๆ ด้าน บนพื้นฐานแนวคิดศาสตร์พระราชาทั้ง 23 ข้อ

ข้อเสนอแนะ

การน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาองค์การต่าง ๆ ด้วยความเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งการครองตนเพื่อเป็นแบบปฏิบัติและตัวอย่างที่ดี และเป็นศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ที่มีความละเอียดรอบคอบและควบคุมในทุก ๆ ด้านของงาน สามารถปฏิบัติได้จริง จึงสามารถนำมาประยุกต์และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับองค์กรหรืองานที่ทำ โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในหมวดใดหมวดหนึ่ง แม้จะอยู่ในหมวดที่ต่างก็ก็สามารถนำแนวคิดในข้อเดียวกันมาใช้ร่วมกันได้อย่างลงตัว

เอกสารอ้างอิง

- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564)*. กรุงเทพฯ.
- दनัย จันท์เจ้าฉาย. (2559). *ธรรมดที่พ่อทำ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี.
- สัมมา รัตนธัย. (2556). *หลัก ทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี บจ.
- บุษกร วัฒนบุตร, พระครูโสภาสนทนทกิตติ และ พระอุดมสิทธินายก. (ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ). *ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาคนไทย*. วารสารสันติศึกษาปริทัศน์ มจร., 549.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2560). *การบริหารการศึกษา หลักการและทฤษฎี (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2556). *การพัฒนาองค์การ*. นนทบุรี: ธนธัชการพิมพ์ บจ.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2535). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ฉบับประมวล)*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภูมิพลอดุยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2549). *คำพอสอน : ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต/โครงการพระดาบสจังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2556). *แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (2555-2559)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>